

*др Радован Павићевић,
професор Правног факултета у Београду*

САМОУПРАВЉАЊЕ И ДРЖАВА

Комунистичко самоуправљање је самоуправљање у пуном смислу ријечи, док је социјалистичко самоуправљање то само у једном условном смислу. Такав закључак произлази из заснованости ових категорија на марксистичкој теорији, а дјелимично и на пракси социјалистичке изградње.

Комунистичко самоуправљање, као самоодређење људи, могуће је само кад се остваре следеће претпоставке: а) превазилажење класне подјеле рада и у вези с тим нестанак приватне својине, експлоатације, класа и класне борбе; б) остварење принципа награде према потребама и преузимање бриге о егзистенцији појединца од стране друштва; в) превазилажење политичке конституције друштва; д) ослобођење од свих видова отуђености човјека, које ономогућавају афирмацију оних способности, које људи потенцијално у себи носе у сваком датом периоду.

Комунистичко самоуправљање је, с једне стране, условљено наведеним околностима, за чије је остварење потребан дуг материјални и културни развитак и превазилажење противречности прелазног периода, а с друге стране, оно омогућава да удружени људи ставе услове свога живота и рада под сопствену контролу, како је говорио Маркс. Оно омогућава „враћање човјека самоме себи”, превазилажење супротности између појединца и друштва, између есенције и егзистенције човјека, „скок из царства нужности у царство слободе”.

Међутим, то не значи долажење у такво стање гдје ће људи моћи апсолутно слободно да одређују правце свога развитака, брзину тога развитака и начин друштвеног живота. Чињеница што ће људи тада овладати законитостима друштвеног развитака не значи, да оне неће постојати као објективни фактори и да се о њима неће морати водити рачуна. Ставити услове живота и рада под своју контролу, не значи не водити рачуна о тим условима, него постати свјестан њих и овладати њима, а то значи бити њима у основи и детерминисан. У комунизму се стихијски детерминизам из претходних формација претвара у свјесни детерминизам, али то не значи и детерминизам свијести. Свијест не постаје независна од објективних услова, али стиче способност да те услове и законитости сазнаје и да друштвени живот организује на основу познавања ствари. То и јесте смисао марксистичког става о „скоку из царства нужности у царство слободе.” Али, ту слобода није схваћена као неко инде-

терминистичко хтење, него као „сазната нужност”. Људи ће у комунизму удружено стварати норме друштвеног живота, у зависности од објективних услова у којима живе, али, будући у основи социјално једнаки и равноправни, они ће бити у стању да те норме, у начелу, добровољно прихватају. Друштвене норме ће сваког појединца обавезивати, прије свега, снагом свога садржаја, чињеницом што ће у основи бити израз општих интереса. Оне ће моћи да се добровољно прихватају и зато што ће сви људи равноправно учествовати у њиховом доношењу. Обавезност таквих норми сви ће, по правилу, моћи да схвате зато што ће садржински моћи да их прихвате. За њихово обезбеђење неће бити потребна издруштва издвојена политичка организација, већ комунистичко самоуправљање. Комунистичко самоуправљање не значи могућност појединца да самовољно одбацују тако донесене норме, већ само могућност да равноправно учествују у њиховом доношењу и да их мијењају, одговарајућим друштвеним поступком, кад се за то укаже реална друштвена потреба.

Појединац у комунистичким односима постаје „идеални тоталитет,” како је писао Маркс још у *Раним радовима*. Он интериоризира друштвену културу, што му, с обзиром на хомогеност друштва, омогућава лакшу комуникацију и споразумевање са другим појединцима. То доприноси и томе да може, у начелу, добровољно прихватити норме друштвеног живота. Али, то још не значи да престаје постојање сваке разлике између друштва и појединца. То још не значи настајање стања када би појединци, као такви, аутономно и аутоматски стварали друштвене норме, независно од постојећих друштвених односа. Појединац, као „идеални тоталитет”, разликоваће се од других појединаца по својим психичким особинама, прије свега по својим способностима. Отуда, свака индивидуа мора доживљавати реално друштво, „реални тоталитет”, на мање или више друкчији начин. Зато се појединачно доживљено друштво разликује, у извјесној мјери, од цјелине реалних друштвених односа. Тек удружени људи, „кроз своју асоцијацију и помоћу ње”, биће у стању да адекватно схватају услове свога живота и рада и заједнички их контролишу, што претпоставља постојање и дјеловање и ауторитета заједнице према појединцу. Да би друштвене норме обавезивале, потребно је и у комунизму, да иза њих стоји ауторитет одговарајуће друштвене заједнице. Међутим, та „санкција” норми од стране друштвеног ауторитета не значи да оне тиме добијају политички карактер. Она обавезност која произлази као нужност из везе друштва са природом, из сложености друштвеног живота, из потребе за координацијом и кооперацијом различитих дјелатности, остаје нужно и у комунистичком друштву, али престаје бити израз управљања људима уколико их не ставља у социјално неједнаке и неравноправне положаје. Не треба, дакле, у свакој обавезности норми видјети израз неједнакости међу људима, израз нарушавања слободе човјека.

Ауторитет заједнице у комунистичком друштву не појављује се за појединца као нека страна и отуђена сила, него као фактор који пружа извјесност и гаранције што је у постојећим условима најбоље решење, којега се треба држати, докле се евентуално не промијени кроз одговарајући друштвени поступак. Обавезност која проистиче из заједнички донесених одлука, нема више тада политички карактер, јер оне не штите ничије посебне интересе, али остаје неопходна као израз заједнички са-

знатих потреба, „сазнате нужности“. Једини начин да одлуке имају пуну снагу друштвеног ауторитета јесте, да се оне доносе кроз систем комунистичког самоуправљања, дакле, уз слободно и равноправно учешће свих људи у једном друштву у креирању одлука, али и уз обавезност тако донесених одлука за све појединце. Формирање одлука у комунистичком друштву мора ићи „одозго горе“, али и њихово дејство „одозго доле“. Ту и јесте битна разлика између марксизма и анархизма. Анархисти су били за укидање сваког ауторитета, свих представничких органа и институција које могу доносити обавезујуће одлуке, макар и кроз најдемократскији поступак. Тиме су они, у ствари, разбијали могућност постојања и функционисања сваке друштвене заједнице у таквим условима. Марксизам не види комунистичко самоуправљање као неку анархију, као апсолутну слободу сваког појединца да може да прихвата или одбацује заједнички и самоуправно донијете одлуке. Марксизам претпоставља једнакост и равноправност појединаца у доношењу друштвених одлука, али и њихову обавезност, као таквих, за све на које се односе. То се не мора косити са добровољношћу њиховог усвајања, јер ће људи бити у стању да, организовани на адекватан начин, добровољно прихватају заједнички доносене одлуке. То је такође претпоставка која мора унапријед бити усвојена од свих. То је императив који намеће потреба за заједничким животом појединаца у друштву.

С обзиром и на то, да је човјек генерички друштвено биће, да он не може опстати ван друштва, те он и своје ослобођење не може остварити као изолована јединка, него кроз друштвени живот. Да би сви људи били слободни у могућој мјери, сваки појединац мора, како каже Енгелс, „жртвовати нешто од своје аутономије“.

Комунистичко самоуправљање, на основи пуне друштвене својине, превазиђености подјеле рада и остваривања награде према потребама, је нужан облик друштвеног организовања, који може да омогући социјално ослобођење људи. С обзиром на то, да је процес ослобођења човјека једна законита тенденција, која проистиче не само из развоја производних снага, него и из генеричке природе људи, који се никада потпуно не мире са неравноправним положајем у друштву, то и комунистичко самоуправљање налази своје утемељење и своју неопходност и у генеричкој природи човјековој. Тек кроз комунистичко самоуправљање људи могу развити и афирмисати потенцијалне способности које у себи носе на сваком датом степену развоја, јер је друштвена слобода коју самоуправљање омогућава један од битних услова за то. „Комунизам је позиција као негација негације стога стваран, за следећи историјски развитак *нужан момент човјекове еманципације* и повратак саме себи“ (Маркс-Енгелс, *Рани радови*, Загреб, Култура, 1953, стр. 237).

Комунизам је нужна етапа у развоју друштва, јер човјек у њему остварује своје ослобођење, за које се стално бори и за шта својим радом и борбом ствара одговарајуће претпоставке. Нужност комунизма произлази, с једне стране, из сталног настојања и борбе човјека за своје ослобођење, за повратак „самоме себи“; а с друге, што друштвени развитак ствара субјективне снаге и објективне претпоставке за то.

Основна субјективна снага која је у стању да коначно изврши тај задатак је радничка класа. Она се развија у таквим објективним условима који јој омогућавају да успешно поведе борбу за властито ослобо-

бење, а истовремено и за ослобођење човјека и друштва уопште. Говорећи о ослобођењу радника Маркс каже да је „... у њиховој еманципацији садржана опћа љунска еманципација”. (*Op. cit.*, стр. 207).

Радничка класа мора, у првом реду, сама да се ослободи, јер јој ослобођење неће нико поклонити. Ослобођење радничке класе није првенствено ствар спознаје и неко чисто организационо питање, да би могло бити ријешено од данас до сјутра, него и практично питање, које може да се оствари кроз дуготрајну класну и политичку борбу, кроз одговарајући материјални и културни развитак. Радничка класа не може одмах послје освајања власти да уведе комунистичко самоуправљање и оствари комунистичке друштвено економске односе. Класици марксизма су с правом истicali, да је за прелазак од капитализма ка комунизму потребан прелазни период, у којем ће се под руководством радничке класе превазилазити стари класни односи и изграђивати ново бескласно друштво. Тај период карактерише то, што он представља јединство старог, које постепено одумире, и новог које се истовремено рађа и развија. Та противречност не јавља се тако што би на једној страни постојале појаве и институције старог друштва, а одвојено и паралелно са њима нове. Друштво прелазног периода је јединствени процес, али као дијалектичко јединство супротности. Отуда се појаве и институције у том периоду могу разумјети и објашњавати једном квалитативном анализом стања и промјена у карактеру друштвених односа, а не неким настојањима да се старо и ново организационо одваја. Трансформације и појава и институција дешавају се, по правилу, спонтано, али у јединственом процесу у којем, у начелу, нов квалитет потискује стари. У том свијетлу треба посматрати и оцјењивати и карактер друштвено-политичког система и његове трансформације у прелазном периоду.

О социјалистичком самоуправљању не говори се дословно у марксистичкој теорији, али је основна идеја о томе садржински присутна у њој. Идеја о социјалистичком самоуправљању дата је, у принципу, већ у ставу *Комунистичког манифеста* да пролетаријат мора разбити стару државу као отуђену и бирократизовану организацију и да се мора организовати „као владајућа класа”, односно „као држава”. Организовање пролетаријата као владајуће класе претпоставља, по марксистичкој теорији, једну организацију начелно друге врсте у односу на буржоаску државу. То мора бити квалитативно нови друштвено политички систем, који ће адекватном организацијом, а поготово својом демократичношћу, омогућавати радничкој класи да буде доминантна снага у друштву и да окупља и активира широке радне слојеве на линији социјалистичке изградње. То мора бити такав друштвено-политички систем који ће омогућавати изградњу нових друштвено-економских односа, у условима када још не постоји изграђена друштвена основа нове формације. У таквим околностима огромно се повећава улога политике, јер она мора, у великој мјери, да преузме задатак изградње нових друштвено-економских односа. Она, у извјесном смислу, мора да иде испред економије. Разумије се, да нови политички систем не би смио да буде самосталан тако, да би могао по свом нахођењу усмјеравати друштвени развитак. Да би дјеловао у правцу социјалистичке изградње, он мора бити детерминисан и интересном и вољном усмјереношћу радничке класе, која је животну предидејљена и заинтересована за изградњу социјалистичких,

односно комунистичких друштвених односа. У недостатку изграђене друштвене основе нове формације битно је, дакле, створити такав друштвенополитички систем који ће представљати саму радничку класу организовану као владајућу. У том смислу, да би радничка класа, као цјелина, била одлучујући чинилац у изградњи нових односа, друштвенополитички систем мора бити организован на један демократско-самоуправни начин, јер једино као такав омогућује ангажовање цијеле класе у руковођењу друштвом и афирмацију њених истинских интереса. Отуда и особита важност његове адекватне организације и битно нови карактер његових функција.

Нови друштвенополитички систем у прелазном периоду треба управо да буде такав облик организације, који ће омогућавати и поспјешивати процес укупне еманципације радничке класе и друштва уопште, прије свега процес „економског ослобођења рада”. Он не би смио да има никакве своје посебне интересе, већ да буду у функцији остваривања основних интереса радничке класе, укључујући ту неизоставно и њен историјски интерес. Ако се изгуби из вида историјска улога радничке класе и све се сведе на борбу за њене уско схваћене конкретне интересе, онда она тиме губи и способност да буде руководећа снага друштва, да окупља радне масе на линији социјалистичке изградње.

Тај демократско-самоуправни облик организације друштвенополитичког система у прелазном периоду, треба да дијели судбину саме радничке класе, то јест да омогућује њену трансформацију у смислу настајања ње саме као посебне класе и да се упоредо с тим и сам преображава у комунистичко самоуправљање. У томе је садржана и идеја о одумирању пролетерске државе и политичке конституције друштва уопште. У том процесу одумирања државе нема ништа да се измишља и вјештачки укида. Те промјене дешавају се спонтано, под условом да је пролетерска држава организована тако да „може и мора да одумире”, а то значи у облику једног интегралног система социјалистичког самоуправљања.

Многи се питају, како је могуће да пролетерска држава може саму себе да поткопава и укида, јер тиме, наводно, иде против властитих интереса. То би било тачно кад би та држава била из друштва издвојена организација у виду класичне државе, која има и своје посебне интересе. Али условност нове „државе” и јесте, прије свега, у томе што она нема неке своје посебне интересе (односно не би требало да има), већ је њена дјелатност у ствари организована дјелатност саме класе. Борећи се за своје властите интересе организована радничка класа бори се за властиту еманципацију, а то значи за настајање као класе, а тиме и као државе. Ту леже дубоки коријени о нужности и оправданости организације те нове „државе”, као једног демократског самоуправног система, аутономног и истовремено обједињеног и оспособљеног да усмјерава друштвени развитак са становишта конкретних и историјских интереса радничке класе као цјелине. Управо обављајући те своје функције, тај се систем трансформише губећи своју државност, односно свој класнополитички карактер. Он то не ради поткопавајући своје властите интересе, него управо борећи се за њих.

Та условно узета пролетерска држава јесте, у марксистичкој теорији, оно што ми називамо социјалистичким самоуправљањем, пол

ловом да је оно и у пракси, као што је у Програму СКЈ, схваћено као облик диктатуре пролетаријата, односно као јединствени друштвено-политички систем, састављен од елемената државности у одумирању и комунистичког самоуправљања у настајању и развоју. Маркс је о *Грађанском рату у Француској* писао, да је политички систем који је створила Париска комунa, пролетерска држава, као политичка организација начелно друге врсте у односу на буржоаску државу. Он је писао да је то „најзад пронађен политички облик“ кроз који је могуће остварити „економско ослобођење рада“. Као што је познато, Париска комунa организовала је пролетерску државу у виду једног демократског, самоуправног концепта, што је и омогућавало да то буде радничка класа организована „као владајућа“, односно „као држава“. Лењин је такође често истицао, да је систем совјета, као један у принципу демократско-самоуправни концепт политичког система, у ствари нова „држава“, типа Париске комуне. „Ову нову машину створила је Париска комунa, и исти тип „државног апарата“ чине руски Совјети радничких, војничких и сељачких депутата“. (В. И. Лењин, *Држава и револуција — Задачи пролетаријата*, Београд, БИГЗ, 1981, стр. 122).

Стаљинова концепција пролетерске државе квалитативно се разликује од схватања о том питању Маркса, Енгелса и Лењина. Стаљин је замислио и организовао државу у Совјетском друштву, мање-више, у класичном облику, као из друштва издвојену организацију, која треба да јача и да се, као таква, мијеша у све области друштвеног живота. То је неминовно водило бирократизацији државе и подржављењу друштва, умјесто да дође до подруштвљења државе. Он је одступио од концепта државе кроз који радничка класа једино може да буде стварно владајућа. Он је напустио марксистички концепт о организацији пролетерске државе као једног демократског, самоуправног, друштвено политичког система, кроз који држава „може и мора да одумире“, истичући да она треба да јача све до комунизма.

У нашем друштву афирмише се идеја о одумирању државе у прелазном периоду кроз један самоуправни друштвено политички систем. То је, у начелу, реафирмација марксистичке идеје о том питању. Међутим, дјелимично и у теорији, а посебно у пракси, код нас има и значајних одступања од изворне марксистичке мисли у том погледу. Прије свега, кад се говори о социјалистичком самоуправљању, оно се донекле одваја од преолетерске државе у организационом погледу. Тако се, с једне стране, говори о држави у прелазном периоду која треба да одумире, а с друге о социјалистичком самоуправљању, које треба да се развија. Сходно томе, држава се, као „осуђена“ на одумирање, у пракси потискује, зазире се од ње и њеној се дјелатности приступа нерадо, као крајњој нужди. Из таквог става произлази да се она настоји вјештачки потиснути и све више укидати, што се приближава анархистичком гледању на то питање. С друге стране, социјалистичко самоуправљање се замишља и настоји реализовати као систем чија се дјелатност ослања претежно на добровољним споразумима и договорима.

Међутим, читав друштвено политички систем у прелазном периоду, мора бити организационо јединствен, као дијалектичко јединство супротности, а не као два посебна колосјека. То произлази из чињенице што

су друштвени односи, по свом социо-класном карактеру, у основи исто-вјетни, и није могуће неке области тих односа издвојити тако да би јед-не регулисало самоуправљање а друге држава. Социјалистичко самоуп-рављање, као облик диктатуре пролетаријата, мора бити јединствен друштвено политички систем који у себи садржи и елементе комуни-стичког самоуправљања и елементе државности истовремено. Једино схва-ћен као такво јединство, он може бити „пронађени облик за економско ослобођење рада”. Такав систем јесте оно што су класици марксизма подразумевали под диктатуром пролетаријата, односно пролетрском државом, као државом у условном смислу.

Условност пролетерске државе, као државе, огледа се, прије свега, у томе што је она организација радничке класе, чији су циљеви како властита еманципација, тако и еманципација друштва уопште. Та „др-жава” треба да омогући и специфични савез са осталим радним слоје-вима. Она омогућава изградњу нових економских и друштвених односа. Она мора бити демократска, самоуправна организација, чије су функ-ције битно друкчије од класичне државе. Те функције су насилне и ми-рне, већ према томе како то природа посла захтијева, она врши еко-номске и културне функције, административне и педагошке. Али, треба поновити, то врши као самоуправни систем, што је све чини државом у условном смислу ријечи. Као таква, она постепено одумире, али кроз своје функционисање, а не укидање.

Стаљин није погријешно истичући да пролетерска држава треба да има и „привредно организаторску” и „културно-васпитну” функцију, него је његова кардинална грешка у томе што је одступио од марксист-ичког схватања пролетерске државе као демократског, самоуправног концепта, као облика диктатуре пролетаријата, конципирајући је и о-стварујући је као из друштва издвојену организацију, као тоталитарну државу, која, као таква, не може вршити успјешно ни економске функ-ције, а још мање бити васпитач народа. Али, ако то не може да врши таква држава, може и треба социјалистичко самоуправљање, јер без то-га нема успјешне изградње нових друштвено-економских односа.

Социјалистичко самоуправљање не треба схватити као неки чисто солидаристички концепт него као дијалектичко јединство одумируће др-жавности и елемената комунистичког самоуправљања у развоју. То је, у ствари, друштвено-политички систем, који су класици марксизма на-зивали државом у условном смислу, прелазом од државе ка недржави, организацијом начелно друге врсте. За ту политичку организацију у прелазном периоду Енгелс употребљава и назив *Gemeinwesen* (општина), чиме подвлачи њену битну разлику у односу на класичну државу.

Ако се тако схвати пролетерска држава, онда од ње не треба за-зирати. Треба само настојати и обезбеђивати у пракси да она буде само-управно организована на начин, да кроз тај друштвено-политички систем радничка класа може бити доминантна снага у управљању друштвом. У том случају она ће, кроз своје функционисање, сама по себи, стихијно, одумирати, губећи свој класно политички квалитет. Овакво схватање пролетерске државе, односно социјалистичког самоуправљања, примије-њено у пракси мора имати значајне импликације. На тај начин избјегла би се двострукост система, гдје се принуда и обавезност везују за држа-ву, а самоуправно одлучивање заснива на добровољности. Као што наша

пракса показује, код такве двострукости система самоуправљање постаје неефикасно, а држава поприма нужно класични карактер. При неефикасном самоуправљању, с обзиром да друштво мора на неки начин да функционише, одлучујућу улогу преузима држава у виду разних извршно-управних органа или партијских форума, дакле, из самоуправљања фактички ископчана организација. Тако настају елементи стварног етатизма на плану друштвено политичког одлучивања. Бирократизовани државни органи фактички доносе најважније одлуке, покривајући се самоуправним плаштом, који са њих скида сваку стварну одговорност. На тај начин, компромитује се и самоуправљање, које иначе, доследно спроведено у духу изворне марксистичке мисли, може да обезбиједи успешну изградњу социјалистичких друштвених односа.

Ако се социјалистичко самоуправљање схвати као дијалектичко јединство елемената комунистичког самоуправљања и државности, онда се наведене и друге негативне појаве могу избјећи. Социјалистичко самоуправљање мора да дјелује демократски и одговорно, али и ефикасно истовремено. ~~Не смије се зазирати од сваког централизма, па и од употребе принуде кад то природа посла захтијева, под условом да се одлуке доносе демократски и да администрација представља обичан сервис самоуправних органа.~~ У том случају не треба зазирати ни од економске функције таквога система. Политика у социјализму мора ићи, у извјесном смислу, испред економије. Она мора обезбеђивати и омогућавати изградњу социјалистичких друштвено економских односа. Стихијна „изградња” социјализма је немогућа. Сувише наглашена спонтаност у економији и „слободно дејство економских законитости” без одговарајуће, чак и одлучујуће улоге свјесних фактора и политике као процеса свјесног усмјеравања друштва, води у крајњој линији рестаурацији капиталистичких односа, који су за дуго, у прелазном периоду, „јача страна”, како је доказивао Маркс.

Кад је ријеч о функционисању самоуправљања у нас, слабости се не појављују само као грешке у примјени иначе исправно концептираног система, како се то обично каже, него и као последица одређених неадекватних схватања самог система социјалистичког самоуправљања, што, разумије се, долази до изражаја и у пракси. Једно од најважнијих питања у том смислу јесте питање односа државе и самоуправљања у прелазном периоду. Треба имати у виду да пролетерска држава не постоји да би одумирала, него да би обављала веома важне и неопходне функције. Одумирање је њено својство, али не и њена функција. Социјалистичко самоуправљање мора бити и облик њеног функционисања и одумирања истовремено.

SUMMARY

SELF-MANAGEMENT AND THE STATE

Communist self-management presupposes the social liberalization of man. It is possible only when society surpasses the contradiction of the period of transformation, as a requisite phase in the development of society, conditioned not only by the development of the means of production,

but by the general features of man himself as well, who never complies with a socially unequal position. Communist self-management means the surpassing of the political constitution of society, but it does not mean the surpassing of every need for a social organization and true social authority. Communist society must rest on a socially liberated personality, that freedom cannot be some individualistic want, but the „knowledge of the requisite”.

The idea of socialist self-management is contained in the idea of the dictatorship of the proletariat. It is also contained in the idea of a proletarian state organized so that it „can and must wither away”. The proletarian state in marxist theory is termed as an organization „principally of another nature” in regard to the capitalist state. It is a state in the relative sense, the relativity being, first of all, in the dialectical unity of state elements and elements of communist self-management. With the surpassing of class relations the state elements wither away. In other words, socialist self-management should be that relative state, a unified socio-political system, a form of the dictatorship of the proletariat through which the state functions and fades. Once the proletarian state is organized as an integral system of socialist self-management, it withers away spontaneously, through its functions and not by its abolishment. The abolishing of the state leads to anarchy in society, which is illustrated by examples from our reality.

RÉSUMÉ

L'AUTOGESTION ET L'ÉTAT

L'autogestion communiste suppose une libération sociale de l'homme. Elle n'est possible que lorsque la société surmonte les contradictions de la période transitoire. Elle est une phase nécessaire dans le développement de la société, conditionnée non seulement par le développement des forces productives, mais aussi par les propriétés génériques de l'homme qui ne se fait jamais à une situation sociale d'inégalité. L'autogestion communiste signifie le dépassement de l'établissement politique de la société, se qui ne signifie pas aussi le dépassement du besoin de toute organisation sociale et de véritable autorité sociale. Une société communiste doit reposer sur un individu socialement libéré, cependant cette liberté ne peut pas être un vouloir indéterminé mais une „nécessité connue”.

L'idée de l'autogestion socialiste est contenue dans l'idée de la dictature du prolétariat. Elle est de même contenue dans l'idée de l'Etat prolétarien, organisé de sorte à „pouvoir et devoir dépérir”. Dans la théorie marxiste, l'Etat prolétarien est compris comme une organisation „d'autre genre, en principe,” par rapport à l'Etat bourgeois classique. Il est Etat dans un sens conditionnel et cette conditionnalité consiste avant tout dans ce qu'il présente une unicité dialectique d'éléments d'étatisme et d'éléments d'autogestion communiste; mais en surmontant les rapports de classes, les éléments d'étatisme disparaissent. En d'autres termes, l'autogestion socialiste doit être cet Etat conditionnel, système socio-politique unique, forme de dictature du prolétariat, à travers lequel l'étatisme fonctionne et dépérit. Une fois que l'Etat prolétarien est organisé en tant que système intégral de l'autogestion socialiste, alors il dépérit spontanément, de manière incontrôlée, à travers son fonctionnement, et non à travers son abolition. L'abolition de l'Etat conduit inévitablement aux phénomènes anarchiques dans la société, à preuve quelques exemples de notre pratique.